

ویژگی‌های برتر یاران امام حسین علیه السلام

حجت‌الاسلام والمسلمین علیرضا انصاری*

قال الله تبارک و تعالی: «وَكَايُنُ مِنْ نَبِيٍّ قَاتِلَ مَعَهُ رِبِّيُونُ
كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا
اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ»^۱

مقدمه

هر نهضت و انقلابی به یاران و همراهانی نیاز دارد تا با همدلی و هم‌رایی که میان آنان و رهبران‌شان برقرار است، اهداف انقلاب را محقق کنند. این یاران ستون‌های انقلابند و سنگینی آن را به دوش می‌کشند؛ از این‌رو نهضت‌های الهی بدون یاران وفادار شکل نگرفته است. مطابق آیه فوق، انبیای الهی علیهم السلام و پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله اصحابی داشتند که در رکاب‌شان قیام می‌کردند و دین الهی را نصرت می‌دادند. بی‌تردید نهضت امام حسین علیه السلام در راستای نهضت انبیای الهی و با هدف استقرار و اصلاح دین حق شکل گرفته است. بر این اساس، سیدالشهداء علیه السلام نیز یاران با وفایی دارد که این مقاله به ویژگی‌های آن بزرگواران اختصاص دارد؛ شخصیت‌های والایی که امام حسین علیه السلام در وصف‌شان فرمود: «أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي لَا أَعْلَمُ أَصْحَابًا أَوْفَى وَلَا خَيْرًا مِنْ أَصْحَابِي وَلَا أَهْلَ بَيْتِ أَبِيّ وَلَا أَوْصَالَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي فَجَزَاكُمْ اللَّهُ عَنِّي خَيْرًا»^۲ اما بعد، همانا من یارانی باوفاتر از یاران خود سراغ ندارم و بهتر از ایشان نمی‌شناسم و خاندانی نیکوکارتر و مهربان‌تر از خاندان خود ندیده‌ام. خدای‌تان از جانب من پاداش نیکو دهد».

* کارشناس علمی گروه تولید محتوای فرهنگی و تبلیغی.

۱. آل عمران: ۱۴۲ «چه بسیار پیامبرانی که مردان الهی فراوانی به همراه آنان جنگ کردند. آن‌ها هیچ‌گاه در برابر آنچه در راه خدا به آنان می‌رسید، سست و ناتوان نشدند (و تن به تسلیم ندادند) و خداوند استقامت‌کنندگان را دوست دارد».

۲. محمد بن محمد مفید، الإرشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، ج ۲، ص ۹۱.

صفات برجسته اصحاب امام حسین علیه السلام

برای یاران امام حسین علیه السلام ویژگی‌های ممتازی ذکر شده است که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود.

۱. ژرف‌اندیشی در خدا باوری

خداجویی و معنویت‌گرایی، از والاترین و زلال‌ترین حالات آدمی است که پیشوایان الهی در بالاترین درجه از آن برخوردار بوده‌اند؛ چنانکه امام حسین علیه السلام فرمود: «رَضِيَ اللَّهُ رِضَانًا أَهْلَ الْبَيْتِ». ^۱ سیدالشهداء علیه السلام و یارانش از همه چیز دست بریده و به حق پیوسته بودند؛ چنانکه حضرت هنگام خروج از مدینه، تسلیم شدن خود در برابر قضای الهی را چنین بیان نمود: «پروردگارا! من به رضای تو، راضی و نسبت به امر تو، تسلیم هستم و در مقابل قضای تو صبر خواهم نمود». ^۲

گذشتن از جان و تمام هستی، به اعتقاد عمیق و ژرف‌اندیش نیاز دارد و کسی می‌تواند به این سعادت دست یابد که از عمق جان، خدا را باور و به وعده او اعتماد داشته باشد. یاران امام حسین علیه السلام، رضایت خدا را سرلوحه کار خود قرار دادند و این ایمان، زمینه همراهی با امام علیه السلام را فراهم کرد تا یک شبه، ره صد ساله‌ای را پیمایند. عشق امام حسین علیه السلام و اصحاب با وفای آن حضرت به عبادت خداوند نیز ناشی از همین عمق خدا باوری است که یک شب را از دشمن برای عبادت فرصت می‌گیرند و حتی در میان جنگ نیز از نماز اول وقت غافل نمی‌شوند. نقل است امام حسین علیه السلام به حضرت عباس علیه السلام فرمود: «نزد آنان برگرد؛ چنانچه توانستی، از آنان بخواه که جنگ را تا سپیده دم فردا به تأخیر بیندازند و امشب را مهلت بگیر تا در این شب به درگاه خداوند نماز بگذاریم و به راز و نیاز و استغفار پردازیم. خدا می‌داند که من نماز برای او و تلاوت کتابش (قرآن) و راز و نیاز فراوان و استغفار را دوست دارم». ^۳

بنابراین یکی از ویژگی‌های بارز یاران امام حسین علیه السلام، رابطه معنوی با خدا و نیایش در هر حال و در همه جا و شرایط سخت جنگ است؛ زیرا عبادت و نیایش با خدا در هر شرایطی برای آنان در اولویت بود و آنان این اولویت و تقدم را با هیچ چیز دیگری معاوضه نمی‌کردند. اصحاب سیدالشهداء علیه السلام نماز و عبادت را تنها تکلیف شرعی و دینی نمی‌دانستند؛ بلکه از آن نیرو و توان می‌گرفتند و آن را عاشقانه انجام می‌دادند. اصحاب در اقتدا به امام حسین علیه السلام، اهل تهجد و نماز

۱. جعفر بن محمد ابن نما، مشیر الأحزان، ص ۴۱؛ موفق بن احمد خوارزمی، مقتل الحسين علیه السلام، ج ۲، ص ۸.

۲. محمدصادق نجمی، سخنان حسین بن علی علیه السلام از مدینه تا کربلا، ص ۳۳۲.

۳. لوط بن یحیی ابومنخنف کوفی، وقعة الطف، ص ۱۹۵.

شب و اهل استغفار و انابه بودند؛ همان‌ها که خداوند در وصف‌شان فرموده است: «رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ»^۱ مردانی که نه تجارت و نه معامله‌ای آنان را از یاد خدا و برپاداشتن نماز و ادای زکات غافل نمی‌کند». ایمان و ژرف‌اندیشی در یاران انقلاب اسلامی نیز نمود بسیاری داشت؛ چنانکه در وصیت‌نامه شهید سلیمانی آمده است:

سر من، عقل من، لب من، شامه من، گوش من، قلب من، همه اعضا و جوارح در همین امید به سر می‌برند. یا ارحم الراحمین! مرا بپذیر. پاکیزه بپذیر؛ آن‌چنان بپذیر که شایسته دیدارت شوم. جز دیدار تو را نمی‌خواهم. بهشت من جوارح توست، یا الله. معبود من، عشق من و معشوق من، دوستت دارم ... نمی‌توانم از تو جدا بمانم.^۲

نماز خواندن سردار دل‌ها در کاخ کرملین در اقتدای به یاران امام حسین علیه السلام و برپایی نماز اول وقت در هر شرایط و در هر مکان بود. شهریاری^۳ می‌گوید:

به کاخ کرملین رفته بود و با پوتین قرار داشت. تا رئیس جمهوری روسیه برسد، وقت اذان شد. حاجی بلند شد. اذان و اقامه را گفت. صدایش در سالن پیچید و بعد به نماز ایستاد. همه نگاهش می‌کردند. می‌گفت در طول عمرش چنین لذتی از نماز نبرده است. پایان نماز پیشانی را روی مهر گذاشت و به خدای خود گفت: «خدایا! این بود کرامت تو. یک روزی در کاخ کرملین برای نابودی اسلام نقشه می‌کشیدند؛ حالا من قاسم سلیمانی آمدم اینجا و نماز خواندم».^۴

۲. ژرف‌اندیشی در معادباوری

اعتقاد به معاد، یکی از نافذترین باورها در جهت دادن به رفتار آدمی و اصلاح اوست؛ به‌گونه‌ای که بدون آن هیچ رزمنده‌ای در صحنه دفاع قدم نمی‌گذارد. برای انسان معادباور، شوق به شهادت و لقاء الهی، ارزشی برتر است که برایش لحظه‌شماری میکند؛ چنانچه امام حسین علیه السلام هنگام

۱. نور: ۳۷.

۲. خبرگزاری فارس، «در تراز خط مکتب حاج قاسم سلیمانی، چرا و چگونه؟»، ۱۳۹۹/۱۰/۱۰، کد خبر: ۱۳۹۹۱۰۰۹۰۰۰۰۸۱.

<https://www.farsnews.ir/azarbaijan-sharghi/news/13991009000081>

۳. فرمانده گردان لشکر عاشورا در جنگ.

۴. علی شیرازی، شاخص‌های مکتب شهید سلیمانی، ص ۴۱.

حرکت از مکه فرمود: « مَنْ كَانَ بَادِلًا فِينَا مُهْجَتَهُ وَ مُوْطِنًا عَلَيَّ لِقَاءِ اللَّهِ نَفْسُهُ فَلْيَزْحَلْ مَعَنَا؛^۱ هر یک از شما که مثل ما اشتیاق دیدار خدا را دارد، آماده حرکت با ما باشد».

بر اساس بینش و درک عمیق از معاد و اشتیاق به مرگ است که یاران امام علیه السلام در شب عاشورا اشتیاق خود به شهادت را این گونه بیان کردند: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَكْرَمَنَا بِنَضْرِكِ وَ شَرَفَنَا بِالْقَتْلِ مَعَكَ؛^۲ سپاس خدایی را که با یاری کردن تو ما را گرامی داشت و با کشته شدن همراه تو، ما را شرافت بخشید». بر این اساس یاران امام علیه السلام یقین داشتند که با شهادت، به رستگاری می‌رسند و جایگاه رفیعی در انتظارشان است. آنان با تکیه بر ایمان به آخرت، در برابر زخم‌های سوزناک شمشیرها و نیزه‌ها و در حلقه محاصره صدها نیروی سراپا مسلح، صبر و استقامت به خرج می‌دادند. این معنا به مکرر در اشعار و سخنان آنان در روز عاشورا مطرح شده است؛ چنانکه

عمرو بن خالد هنگام جنگ می‌گفت:

الْيَوْمَ يَا نَفْسِ الْرَّحْمَنِ تَمْضِينَ بِالرَّوْحِ وَ بِالرَّيْحَانِ
الْيَوْمَ تُجْزَيْنَ عَلَى الْإِحْسَانِ
مَا حُطَّ فِي اللَّوْحِ لَدَى الدِّيَانِ^۳

«ای نفس بر تو باد حرکت به سوی خدای رحمان؛ تو را به راحتی و زندگی آسان بشارت باد؛ آن روز (رستاخیز) به نیکی پاداش داده خواهی شد».

۳. ژرف‌اندیشی در ولایت‌مداری

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های یاران ابوعبدالله علیه السلام، عشق فزاینده آنان به ساحت مقدس امام حسین علیه السلام است. بسیاری از مسلمانان عصر امام حسین علیه السلام به آن حضرت ارادت داشتند، اما محبت اصحاب امام علیه السلام که ناشی از عمق شناخت آنان بود؛ از مرز محبت‌های معمولی فراتر رفته بود؛ به گونه‌ای که برای آنان جلب رضایت حضرت از همه چیز لذت‌بخش‌تر بود.

غم عشقت ز گنج رایگان به
وصال تو ز عمر جاودان به
کفی از خاک کویت در حقیقت
خدا دونه که از ملک جهان به^۴

عشق‌ورزی یاران امام علیه السلام در قالب گفتار و رفتار آنها نمود پیدا می‌کرد؛ چنانکه سعید بن عبدالله

۱. علی بن موسی ابن طاووس، اللهوف، ترجمه احمد فهري زنجانی، ص ۶۱.

۲. سید هاشم بن سلیمان بحرانی، مدینه معاجز الأئمة الإثني عشر علیهم السلام، ج ۴، ص ۲۲۸.

۳. محمد بن علی ابن شهر آشوب، مناقب آل ابی طالب علیهم السلام، ج ۴، ص ۱۰۱.

۴. باباطاهر، دوبیتی‌ها، شماره ۲۱۹.

حنفی در شب عاشورا گفت: «به خدا سوگند! اگر بدانم که کشته می‌شوم، سپس زنده می‌گردم؛ آن‌گاه مرا می‌سوزانند و خاک‌سپارم را به باد می‌دهند و این کار را با من هفتاد بار انجام دهند، هرگز از تو جدا نمی‌شوم تا آنکه در راه تو جان دهم...»^۱

همراهی اصحاب با اباعبدالله علیه السلام در زمانه‌ای صورت گرفت که دشمنان با تمام قوا علیه امام تبلیغات می‌کردند؛ در دوره تاریکی که کسب بصیرت از توانایی هر انسانی خارج بود و سربازان چند هزار نفری دشمن، نتوانستند حتی اندکی از آن را به دست آورند. وجود تعداد اندکی که در چنین شرایطی حق را تشخیص دهند، نشان‌دهنده بصیرت فوق‌العاده آنان است؛ چنانکه نافع بن هلال در شب عاشورا گفت: «إِنَّا عَلَى نِيَّاتِنَا وَ بَصَائِرِنَا»^۲ ما همچنان بر انگیزه‌ها و بصیرت‌هایمان پایدار هستیم». امام صادق علیه السلام درباره بصیرت حضرت ابالفضل عباس علیه السلام می‌فرماید: «كَانَ عَمُّنَا الْعَبَّاسُ بْنُ عَلِيٍّ نَافِذَ الْبَصِيرَةِ ضَلَبَ الْإِيمَانَ جَاهِدَ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ وَ أُولَى بِلَاءٍ حَسَنًا وَ مَضَى شَهِيدًا»^۳ عموی ما، عباس، دارای بینشی ژرف و ایمانی راسخ بود؛ همراه با امام حسین علیه السلام جهاد کرد و نیک آزمایش داد و به شهادت رسید».

این رابطه عاشقانه با ولایت در انقلاب اسلامی نیز شکل گرفت، زیرا مردم ایران با شناخت عمیقی که از امام خمینی رحمته الله علیه و رهبر معظم انقلاب رحمته الله علیه داشته و دارند، همواره عشق و دلدادگی خود به این دو شخصیت الهی را ابراز نمودند. نمونه‌ای این عشق را می‌توان در مکتب شهید سلیمانی جستجو کرد. ایشان در وصیت خویش می‌نویسد:

برادران و خواهرانم! ... به دور از هر گونه اختلاف، برای نجات اسلام خیمه ولایت را رها نکنید. خیمه، خیمه رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم است. اساس دشمنی جهان با جمهوری اسلامی، آتش زدن و ویران کردن این خیمه است. دور آن بچرخید. والله والله والله این خیمه اگر آسیب دید، بیت‌الله الحرام و مدینه حرم رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم و نجف، کربلا، کاظمین، سامرا و مشهد باقی نمی‌ماند؛ قرآن آسیب می‌بیند ... برادران و خواهران عزیز ایرانی من! ... از اصول مراقبت کنید. اصول یعنی ولی‌فقیه، خصوصاً این حکیم، مظلوم، وارسته در دین، فقه، عرفان، معرفت؛ خامنه‌ای عزیز را عزیز جان خود بدانید...^۴

۱. علی بن موسی ابن طاووس، اللهوف، ترجمه احمد فهری زنجانی، ص ۸۰.

۲. همان.

۳. نعمان بن محمد ابن حیون، شرح الاخبار فی فضائل الائمه الاطهار علیهم السلام، ج ۳، ص ۱۹۱.

۴. خبرگزاری رسا، «مکتب ولایت از دیدگاه شهید قاسم سلیمانی»، ۱۴۰۱/۰۱/۱۰، کد خبر: ۷۰۵۱۹۳.

رهبر معظم انقلاب علیه السلام درباره رابطه عاشقانه میان امت و امام خمینی علیه السلام می فرماید:

در شهری سخنرانی داشتم. بعد از پایان سخنرانی همین که خواستم سوار ماشین شوم، دیدم خانمی پشت سر پاسدارها خطاب به من حرف می زند. گفتم راه را باز کنید تا ببینم این خانم چه کاری دارد. جلو آمد و گفت: از قول من به امام بگویید بچه ام اسیر دست دشمن بود و اخیراً مطلع شدم که او را شهید کرده اند. به امام بگویید فدای سرتان، شما زنده باشید؛ من حاضرم بچه های دیگرم نیز در راه شما شهید شوند. من به تهران آمدم، خدمت امام رسیدم، ولی فراموش کردم این پیام را به ایشان بگویم. بعد که بیرون آمدم، سفارش آن مادر شهید به ذهنم آمد. برگشتم و مجدداً خدمت امام رسیدم و آنچه را که آن خانم گفته بود، برای ایشان نقل کردم. بلافاصله دیدم آن چنان چهره امام در هم رفت و آن چنان اشک از چشم ایشان فرو ریخت که قلب من را سخت فشرد.^۱

۴. وفاداری

یکی از ویژگی های یاران امام حسین علیه السلام، وفاداری است. امام حسین علیه السلام روز عاشورا جان خود را تقدیم دوست کرد تا بر سر عهد خود با معشوق ثابت قدم بماند، اما در مقابل، کوفیان عهدشکنی کردند و به روی امام شمشیر کشیدند. اصحاب نیز با الهام از سیدالشهداء علیه السلام نه تنها بیعت نشکستند؛ بلکه بر این عهد و پیمان مقدس همانند کوه ایستادند تا آنجا که امام حسین علیه السلام در شب عاشورا به همه یاران خود اجازه داد که جان خود را بردارد و برود، اما همه اصحاب اعلام وفاداری کردند. بر این اساس بود که سیدالشهداء علیه السلام در روز عاشورا درباره وفاداری اصحاب خود این آیه شریفه را تلاوت کرد: «مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا لَ اللَّهِ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَ مِنْهُمْ مَن يَنْتَظِرُ وَ مَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا»^۲ در میان مؤمنان مردانی هستند که بر سر عهدی که با خدا بستند صادقانه ایستاده اند. بعضی پیمان خود را به آخر بردند و بعضی دیگر در انتظارند و هرگز تغییر و تبدیلی در عهد و پیمان خود ندادند.

سعید بن عبدالله هنگامی که امام علیه السلام ظهر عاشورا و در زیر باران تیرها به نماز ایستاد، خود را سپر تیرها کرد و با اصابت سیزده تیر در بدنش بر زمین افتاد و به چهره امام نگریست و عرض کرد: «أَوْفَيْتُ يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ؛ آیا به وظیفه ام عمل کردم و وفا نمودم؟». امام علیه السلام در پاسخ فرمود: «قَالَ»

۱. بیانات در دیدار فرمانده و جمعی از پاسداران کمیته انقلاب اسلامی، ۱۳۶۸/۰۳/۱۸.

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2080>

۲. احزاب: ۲۳.

نَعَمْ أَنْتَ أَمَامِي فِي الْجَنَّةِ؛^۱ آری، تو پیشاپیش من به بهشت خواهی رفت».

یکی از مهم‌ترین درس‌های عاشورا، وفای به عهد است که متأسفانه امروزه در عرصه‌های فردی، سیاسی، اجتماعی و خانوادگی کم‌رنگ شده است. برخی مسئولان وعده می‌دهند که مشکلات اقتصادی، اجتماعی و ... را برطرف خواهند کرد، اما در عمل چنین چیزی اتفاق نمی‌افتد؛ در حالی که قرآن به صراحت دستور می‌دهد: «وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا».^۲ اهمیت این مسئله تا آنجاست که شخصی به امام سجاد علیه السلام عرض کرد: «مرا از تمام دستوره‌های دین آگاه کنید». امام علیه السلام فرمود: «قَوْلُ الْحَقِّ وَالْحُكْمُ بِالْعَدْلِ وَالْوَفَاءُ بِالْعَهْدِ»^۳ حقیقتی، قضاوت عادلانه و وفای به عهد» و همه آموزه‌های دین را در این سه جمله خلاصه کرد. متأسفانه در جامعه امروزی، وفای به عهد بسیار کم‌رنگ شده است و برخی مردم به وعده‌های اخلاقی و درست خود چندان احترام نمی‌گذارند و به آن پایبند نیستند. وعده دادن و عمل نکردن نزد آنان، جرم و گناه به شمار نمی‌آید؛ در صورتی که بی‌اعتنایی به چنین وعده‌هایی، هر چند جرم به شمار نیاید، از نظر اسلام بسیار نکوهیده است؛ چنانکه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرموده است: «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَبِ إِذَا وَعَدَ»^۴ کسی که خدا و قیامت را باور دارد، باید به عهد خود وفا نماید».

امروزه وفای به عهد در خانواده‌ها نیز کم‌رنگ شده است. زوجین عهد می‌کنند که پیمان مقدس ازدواج را حفظ کنند، اما این عهد مقدس را می‌شکنند؛ در حالی که یکی از نشانه‌های ایمان، وفای به عهد ذکر شده است: «وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ».^۵ داده‌های آماری گویای آن است که ریشه اصلی بیش از ۹۰ درصد آسیب‌های اجتماعی، خیانت در خانواده است و یکی از دلایل افزایش فقر در جامعه، خیانت و عهدشکنی است.^۶ در خانواده‌ای که پدر و مادر به تعهدات خویش پایبند نباشند، کودکان نیز عهدشکن خواهند بود.^۷

۱. جعفر بن محمد ابن نما حلی، مشیر الأحرار، ص ۶۱.

۲. اسرا: ۳۴.

۳. محمد بن علی صدوق، الخصال، ج ۱، ص ۱۱۳.

۴. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۳۶۴.

۵. مؤمنون: ۸.

۶. باشگاه خبرنگاران جوان، «عهدشکنی در خانواده باعث فقر می‌شود»، ۱۳۸۹/۰۹/۲۶، کد خبر: ۷۱۷۴۲۶۰.

<https://www.yjc.news/fa/news/7174260>

۷. پایگاه اطلاع‌رسانی آیت‌الله ابراهیم امینی، «وفای به عهد»، کد مطلب: ۶۲۴.

<http://www.ibrahimamini.com/fa/node/624>

پیش ما رسم شکستن نبود عهد وفا را
 قیمت عشق نداند قدم صدق ندارد
 الله الله تو فراموش مکن صحبت ما را
 سست‌عهدی که تحمل نکند بار جفا را^۱

۶. ایثار و شهادت‌طلبی

یکی از ویژگی‌های یاران امام حسین علیه السلام، ایثار و فداکاری است. ایثار به معنای بذل و گذشت از حق خود برای دیگران و یا نفع دیگران را بر خود ترجیح دادن است؛^۲ چنانکه قرآن از مؤمنانی یاد می‌کند که دیگران را بر خویشتن مقدم می‌دارند: «وَيُؤْتُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ»^۳ و آن‌ها را بر خود مقدم می‌دارند، هر چند خودشان بسیار نیازمند باشند؛ زیرا فرد ایثارگر دوست دارد دیگران در نعمت باشند و حتی حاضر است آنچه را دارد، در اختیار دیگران بگذارد و از منافع خود چشم‌پوشد. از این‌روست که امام علی علیه السلام از اهل ایثار به عنوان اهل فضیلت یاد کرده است: «مَنْ آتَرَ عَلَىٰ نَفْسِهِ اسْتَحَقَّ اسْمَ الْفَضِيلَةِ»^۴ هر که ایثار کند، برآورنده نام فضیلت است. مصداق بارز ایثار، شهادت است؛ زیرا به تعبیر شهید مطهری رحمته الله خدمت شهید به جامعه از نوع سوخته شدن و فانی شدن و پرتو افکندن است تا دیگران در این پرتو که به بهای نیستی او تمام شده، بنشینند و آسایش یابند و کار خویش را انجام دهند. شهدا، شمع محفل بشریتند که با سوختن خود محفل بشریت را روشن کردند. اگر این محفل تاریک می‌ماند، هیچ دستگاهی نمی‌توانست کار خود را آغاز کند یا ادامه بدهد... اگر پرتوفاشانی او نبود، همه حرکت‌ها متوقف و همه جنب و جوش‌ها راکد می‌شد.^۵ به همین دلیل «و همین تربت پاک شهیدان است که تا قیامت مزار عاشقان و عارفان و دل‌سوختگان و دارالشفای آزادگان خواهد بود. خوشا به حال آنان که با شهادت رفتند! خوشا به حال آنان که در این قافله نور جان و سر باختند! خوشا به حال آن‌هایی که این گوهرها را در دامن خود پروراندند».^۶

در این میان، شهیدان کربلا به عنوان کامل‌ترین الگوهای فداکاری و ایثار در راه نجات امت،^۷

۱. مصلح‌الدین عبدالله سعدی شیرازی، کلیات سعدی، غزل شماره ۶.

۲. امان‌الله صفوی، کلیات، روش‌ها و فنون تدریس، ص ۳۰۵ و ۳۰۶.

۳. حشر: ۹.

۴. علی بن محمد لیشی واسطی، عیون الحکم و المواعظ، ص ۴۳۶.

۵. مرتضی مطهری، مجموعه آثار استاد شهید مطهری، ج ۲۴، ص ۴۴۵.

۶. سید روح‌الله موسوی خمینی، صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۹۳.

۷. سعید داودی و مهدی رستم‌نژاد، عاشورا: ریشه‌ها، انگیزه‌ها، رویدادها، پیامدها، ص ۴۹.

برترین سرمایه ها را برای ایثار آماده کردند.^۱ اظهارات ایثارگرانه یاران امام علیه السلام در شب عاشورا مشهور است؛ چنانکه مسلم بن عوسجه خطاب به امام علیه السلام عرض کرد: «هرگز از تو جدا نخواهم شد. اگر سلاحی برای جنگ با آنان هم نداشته باشم، با سنگ با آنان خواهم جنگید تا همراه تو به شهادت برسم». ^۲ طبق گزارشی، سخن گروهی از آنان چنین بود: «به خدا قسم از تو جدا نخواهیم شد، جان‌هایمان فدای توست. تو را با ایثار خون، چهره و اعضای بدن حمایت می‌کنیم. آری ... خونی که در رگ ماست، هدیه به رهبر ماست». وقتی نافع بن هلال به آب دسترسی پیدا کرد، به خاطر تشنگی امام حسین علیه السلام و اصحاب حتی قطره‌ای هم از آن آب نوشید.^۳ ایثار حضرت ابوالفضل علیه السلام مثال زدنی است. نقل است وقتی در روز عاشوا با لب تشنه وارد شریعه فرات شد، دست زیر آب برد تا بنوشد، اما با یادآوری کام تشنه امام حسین علیه السلام و کودکان، با لب تشنه از فرات بیرون آمد.

شهادت انقلاب و دفاع مقدس نیز با الهام از ایثار یاران امام حسین علیه السلام، فداکاری را به اوج رساندند و مانند شمع سوختند تا دیگران خوب زندگی کنند. شهید مهدی زین‌الدین^۴ درباره ایثار رزمندگان می‌گوید:

رفته بودیم برای عملیات که با مانع سیم خاردار برخورد کردیم و نتوانستیم معبر را باز کنیم. با تمام این اوضاع و احوال، عملیات باید انجام می‌شد. مسئول دسته، برادران را جمع کرد و به این نتیجه رسید که یک یا دو نفر باید روی سیم خاردار بخوابند و دیگران از روی آن‌ها رد شوند. همه برادران رزمنده برای خوابیدن بر روی سیم خاردار داوطلب شدند. مسئول‌شان دو نفر را انتخاب کرد که آن دو نفر به جای اینکه بر پشت بر سیم خاردار بخوابند تا درد کمتری بکشند، به صورت بر روی سیم خاردار خوابیدند. وقتی از آن‌ها سؤال کردند که چرا به صورت، روی سیم خاردار خوابیدند؟ گفتند: «برای اینکه بچه‌ها نگاه‌شان به صورت‌مان نیفتد تا خجالت بکشند». وقتی همه رزمندگان رد شدند، تکه گوشت‌های آن برادران را از لای سیم خاردار در می‌آوردند.^۵

۱. همان، ص ۵۰۲.

۲. جواد محدثی، پیام‌های عاشورا، ص ۲۳.

۳. همان.

۴. فرمانده لشکر ۱۷ علی ابن ابی طالب علیه السلام.

۵. محمد حسین راجی، زیبایی و زشتی‌های کربلا، ص ۶۵.

فهرست منابع کتب

۱. ابن حیون، نعمان بن محمد، شرح الاخبار فی فضائل ائمة الاطهار عليهم السلام، تصحیح محمدحسین حسینی جلالی، چاپ اول، قم: جامعه مدرسین، ۱۴۰۹ق.
۲. ابن شهر آشوب، محمد بن علی، مناقب آل ابی طالب عليهم السلام، چاپ اول، قم: علامه، ۱۳۷۹ق.
۳. ابن نما حلی، جعفر بن محمد، مثير الأحزان، تصحیح: مدرسه امام مهدی عليه السلام، چاپ سوم، قم: مدرسه امام مهدی عليه السلام، ۱۴۰۶ق.
۴. ابن طاووس، علی بن موسی، اللهوف علی قتلی الطفوف، ترجمه احمد فهری زنجانی، چاپ اول، تهران: نشر جهان، ۱۳۴۸ش.
۵. ابومخنف کوفی، لوط بن یحیی، وقعة الطّف، تصحیح: محمدهادی یوسفی غروی، چاپ سوم، قم: جامعه مدرسین، ۱۴۱۷ق.
۶. بحرانی، سید هاشم بن سلیمان، مدینه معاجز الأئمة الإثنی عشر عليهم السلام، چاپ اول، قم: مؤسسه المعارف الإسلامیة، ۱۴۱۳ق.
۷. خوارزمی، موفق بن احمد، مقتل الحسین عليه السلام، چاپ دوم، قم: انوار الهدی، ۱۴۲۳ق.
۸. داؤدی، سعید و مهدی رستم‌نژاد، عاشورا: ریشه‌ها، انگیزه‌ها، رویدادها، پیامدها، قم: مدرسه الامام علی بن ابیطالب عليه السلام، ۱۳۹۲ش.
۹. راجی، محمد حسین، زیبایی و زشتی‌های کربلا، مشهد: کتابستان ماجد، ۱۳۹۷ش.
۱۰. سعدی شیرازی، مصلح‌الدین عبدالله، کلیات سعدی، تصحیح محمدعلی فروغی، چاپ اول، تهران: اقبال، ۱۳۸۲ش.
۱۱. شیرازی، علی، شاخص‌های مکتب شهید سلیمانی، چاپ اول، قم: خط مقدم، ۱۳۹۹ش.
۱۲. صدوق، محمد بن علی، الخصال، تصحیح: علی‌اکبر غفاری، چاپ اول، قم: جامعه مدرسین، ۱۳۶۲ش.
۱۳. صفوی، امان‌الله، کلیات، روش‌ها و فنون تدریس، تهران: نشر معارف، ۱۳۷۰ش.
۱۴. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تصحیح: علی‌اکبر غفاری و محمد آخوندی، چاپ چهارم، تهران: دارالکتب الإسلامیة، ۴۰۷ق.
۱۵. لثی واسطی، علی بن محمد، عیون الحکم و المواعظ، تصحیح: حسین حسینی بیرجندی، چاپ اول، قم: دارالحدیث، ۱۳۷۶ش.

۱۶. محدثی، جواد، پیام‌های عاشورا، قم: فراز اندیشه، ۱۳۸۳ ش.
۱۷. مفید، محمد بن محمد، الإرشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، تصحیح: مؤسسه آل البيت علیهم السلام، چاپ اول، قم: کنگره شیخ مفید، ۱۴۱۳ ق.
۱۸. موسوی خمینی، سید روح‌الله، صحیفه امام، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه السلام، ۱۳۷۸ ش.
۱۹. نجمی، محمدصادق، سخنان حسین بن علی علیه السلام از مدینه تا کربلا، قم: بوستان کتاب، ۱۳۹۰ ش.

پایگاه‌ها

۱. باشگاه خبرنگاران جوان، «عهدشکنی در خانواده باعث فقر می‌شود»، ۱۳۸۹/۰۹/۲۶، کد خبر: ۷۱۷۴۲۶۰.
۲. پایگاه اطلاع‌رسانی آیت‌الله ابراهیم امینی، «وفای به عهد»، کد مطلب: ۶۲۴.
۳. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای.
۴. خبرگزاری رسا، «مکتب ولایت از دیدگاه شهید قاسم سلیمانی»، ۱۴۰۱/۰۱/۱۰، کد خبر: ۷۰۵۱۹۳.
۵. خبرگزاری فارس، «در تراز خط مکتب حاج قاسم سلیمانی، چرا و چگونه؟»، ۱۳۹۹/۱۰/۱۰، کد خبر: ۱۳۹۹۱۰۰۹۰۰۰۰۸۱.

